

Onderzoek naar homeopathie en angstige tegenstand

In dit themanummer van *Dynamis* belichten we een aantal onderzoeken naar homeopathie. Twee geïnterviewde onderzoekers melden wat er nu wel en wat er niet of onvoldoende bewezen is. Hoeveel onderzoek dat de homeopathie ondersteunt er ook is, de tegenstanders blijven fel tegen. Frans van Rooijen onderzoekt de aard en de effecten van de tegenstand. Hij schrijft dit op persoonlijke titel.

Wie in Google intypt 'homeopathy wiki', krijgt een link naar de engelstalige wikipedia. Aan deze internet encyclopedie mag iedereen bijdragen. Er staat een groot verhaal over homeopathie, haar geschiedenis en onderzoek. Hier toont zich de paradox die we overal aantreffen. In de inleiding heeft men het over het gebrek aan wetenschappelijk bewijs en spreekt men van 'pseudo science, quackery and cruel deception.' Anderzijds tref je onderaan de pagina 200 voetnoten, die grotendeels verwijzen naar onderzoek. Veel van dat onderzoek laat positieve effecten van homeopathie zien, of bewijst dat hoge verdunningen een effect teweeg brengen. Er is veel positief onderzoek, maar de tegenstanders verweren zich fel. Wat is er aan de hand? Mij is het verhaal bekend van een onderzoeker die in Wikipedia veel teksten invoerde ten faveure van homeopathie. Zijn toegang werd geblokt en zijn teksten verwijderd omdat hij niet objectief zou zijn.

BENVENISTE

Ronduit schokkend en dramatisch zijn de gebeurtenissen rondom het onderzoek naar het effect van hoge verdunningen bij basofiele

degranulatie, van Jacques Benveniste. Benveniste was een wereldberoemd immunoloog. Voor de door hem ontwikkelde immunologie test basofiele degranulatie had hij volgens velen de nobelprijs kunnen krijgen. Als hij maar niet in 1988 een onderzoek had gepubliceerd in het gezaghebbende blad *Nature*. Hierin toonde hij aan dat hoge verdunningen een effect kunnen hebben. Ik was kort na de publicatie bij prof. Munten-dam aan de VU, zelf een groot pleitbezorger van alternatieve geneeswijzen. Hij zei me: 'Benvenistes onderzoek slaat in als een bom. 'Als dit waar is. Dit kan niet, dit mag niet waar zijn', hoor ik van specialisten en chirurgen in de koffiekamer. Er is pure paniek.' *Natures* hoofdredacteur Maddox huurde een charlatan en zelfverklaard ontmaskeraar van hocus pocus in, James Randi. Zij herhaalden Benvenistes onderzoek en vonden geen bewijzen. Wat ze niet vertelden is dat ze een aantal wijzigingen in het onderzoeksprotocol maakten. Benveniste werd verguisd.

Voor een deel is hij in zijn eigen zwaard gevallen. Hij had met een aantal franse onderzoekers afgesproken dat ze allemaal

het zelfde onderzoek zouden verrichten en tegelijkertijd publiceren. Hij was het eerst klaar en wilde niet wachten. Mogelijk speelde rivaliteit tussen de betrokken bedrijven, Boiron en Dolisos mee. Benveniste publiceerde alleen en te vroeg en werd afgeschoten. Hij verloor zijn aanzien en financiering voor verder onderzoek. Verbitterd ging hij zelfstandig onderzoek doen naar het zichtbaar maken van het effect van verdunningen. In de afgelopen twintig jaar is zijn onderzoek herhaald, onder andere door Saint Laudy, Belon, Ennis en Brown en heeft men bewezen dat hij gelijk had. Vijf jaar geleden overleed hij. Hij is nooit gerehabiliteerd. Wat bij de meesten blijft hangen is: 'dat onderzoek deugde niet'. De bewijzen die men later vond kregen weinig publiciteit.

ONWETENDHEID

Hier spelen mijns inziens een aantal factoren een rol. Pure onnozele onwetendheid is een factor. Artsen die in hun opleiding van een vermaard specialist horen dat homeopathie niet bewezen is en niet kan werken, nemen dit vaker voetstoots aan. Terwijl, heel onwetenschappelijk, de specialist zelf meestal

onvoldoende kennis heeft van homeopathie en onderzoek daarnaar. De reguliere medische wetenschap is gebaseerd op oorzaak en gevolgdenken. Homeopathie is systeemdenken (net als ecologie bijvoorbeeld). Verschillende manieren van denken vragen om verschillende manieren van bewijzen. Er is een paradigma verschil. Artsen die jarenlang zijn opgeleid met het materiële denken, zouden moeten gaan geloven in iets waar geen molecuul meer in zit? Dat staat te ver van hen af.

Journalisten zijn vaker cynici en sceptici. De groepsdwang remt vakbroeders die positief willen publiceren over homeopathie. Ze zijn bang voor luchtflitsers door te gaan. Eindredacteurs zeggen eerder geen plaats te hebben voor deze onzin. Ditzelfde zien we bij wetenschappelijk onderzoeksinstituten van medische faculteiten in ons land bijvoorbeeld. Met onderzoek naar homeopathie met een positieve uitkomst voor homeopathie op je cv scoor je niet bij collegae.

De farmaceutische industrie bepaalt via onderzoeksfinanciering vooral wat er wel en wat er niet onderzocht wordt. Als iets niet onderzocht is, is het niet bewezen. Onderzoek dat positieve effecten van homeopathie laat zien, met de conclusie: 'vervolgonderzoek is gewenst', komt door geldgebrek vaak niet van de grond.

De tegenstanders bedienen zich van enkele simpele maar tot nu toe effectieve middelen:

- Ze hanteren een prehistorische manier van marketing. Ze roepen heel hard en heel vaak dat homeopathie niet bewezen is en niet kan werken.
- Bij het kwalificeren of reproduceren van onderzoeken maakt men juist die keuzes waardoor er statistisch een heel vertekend

beeld, passend in hun straatje, zich toont.¹ De engelse staatsman Benjamin D'Israeli zag al drie soorten leugens: "Lies, damned lies and statistics."
 • Ze verenigen zich en hebben één spreekbuis. De Nederlandse vereniging Skepsis is een van de actiefste ter wereld.

ENGELAND

Waar dit alles toe kan leiden laten de gebeurtenissen van de afgelopen jaren in Engeland zien.

In februari 2010 had de Science en Technology Committee van het engelse parlement het rapport 'Evidence Check2: Homeopathy' gepubliceerd. Conclusie was dat homeopathie uit het zorgstelsel, NHS moet verdwijnen. Bij de conferentie van de artsenkoepel BMA, de British Medical Association werd in juni opgeroepen tot:

- intrekking van alle vergoedingen van homeopathische behandeling omdat ze niet beter werken dan placebo
- plaatsen van homeopathische middelen bij drogisten in een schap met het label; 'placebo's'

Ondertussen sloten praktijken van homeopaten, aanmeldingen van leerlingen van homeopathische opleidingen daalden tientallen procenten. Het aantal behandelingen van klassiek homeopaten daalde met 35 tot 50 %. Verrassend genoeg oordeelde de Britse overheid op 26 juni dat de vergoeding van homeopathie door het NHS in stand gehouden moest worden. Met de motivatie: 'Lokale NHS en klinici zijn beter in staat dan Whitehall (het engels parlement, FvR) om te beslissen welke behandeling geschikt is voor hun patiënten, met inbegrip van aanvullende of alternatieve behandelingen zoals homeopathie.

Uiteindelijk is dit een mijlpaal in de integratie van complementaire en reguliere geneeswijzen. We hebben het over een klein bedrag. In een land met een lange homeopathische traditie, met een vorstenhuis dat erg pro homeopathie is, wordt via het NHS momenteel 4 miljoen pond besteed aan homeopathie (0,001 % van het NHS budget). Met name in de vier homeopathische ziekenhuizen, waar men 55000 patiënten per jaar behandelt.

NEDERLAND

Moeten wij bang zijn voor 'Engelse toestanden?' In Nederland is er van overheidswege met name sinds minister Hoogervorst weinig positiefs gemeld over homeopathie. Er is vrijwel geen onderzoeksgeld voor beschikbaar. En het debat over homeopathisch onderzoek beperkt zich tot kretologie. De vereniging Skepsis roert zich hard. De zorgverzekeraars zijn echter pragmatisch en vergoeden homeopathie via de aanvullende verzekering. Verzekeraars zien dit als marketing instrument. Er zijn 6 miljoen consulten bij homeopaten per jaar, een flink deel van de bevolking wil dit. En het levert een kostenbesparing op. Qua bezoekers van homeopaten zien we dat er veel meer vrouwen komen of moeders met jonge kinderen dan bijvoorbeeld jonge mannen. Mogelijk zou deze, wat rationeler ingestelde groep eerder een homeopaat bezoeken als ze weet hebben van onderzoek dat laat zien dat homeopathie werkt.

Medisch Contact, het meest gezaghebbende vakblad voor artsen heeft regelmatig artikelen contra alternatieve geneeswijzen. Zo staat er in de uitgave van 28 okt jl. een interview met prof. Edzard Ernst en publicist Simons Singh over hun boek 'Bekocht of behandeld? Feiten over alternatieve geneeswijzen.' Een boek waarin veel verkeerde weergaven van

onderzoeken staan. Maar verheugend genoeg werd in de uitgave van 24 september 2010 psychiater Rogier Hoenders aan het woord gelaten. Hij constateert dat in de psychiatrie diverse behandelwijzen gehanteerd worden, die wellicht wel zinvol zijn, maar waarvan de effectiviteit niet hard is bewezen. "Het lijkt er soms op dat de psychiatrie daar soms minder kritisch over is dan over complementaire en alternatieve geneeswijzen." Hij ziet een taboesfeer rond om het gebruik van CAG (Complementaire en Alternatieve Geneeswijzen). "Terwijl 40 procent van de psychiatrische patiënten CAG gebruikt." Hij heeft een protocol ontwikkeld over CAG. Met het doel dat regulier en CAG volgens dezelfde criteria worden beoordeeld. Hij pleit

er voor patiënten te erkennen in hun wens CAG te gebruiken. Hoenders: "De schattingen lopen uiteen, maar volgens sommige onderzoekers is slechts 20 tot 40 procent van de reguliere interventies binnen de geneeskunde onderbouwd door goed wetenschappelijk onderzoek." Hier stipt Hoenders een kernpunt aan. Een groot deel van de reguliere medicatie en overige behandelmethoden ontbreekt het aan voldoende wetenschappelijke basis. Hier past slechts bescheidenheid.

CONCLUSIE

Het verrichten van wetenschappelijk onderzoek naar homeopathie en het bekend maken hiervan, is belangrijk voor de toekomst van de homeopathie.

Een aantal onderzoeken die we o.a. in deze Dynamis bespreken tonen aan:

- dat hoge verdunningen kunnen werken, dit is in laboratoria en op computers aan te tonen
  - er zijn veel bewezen klinische effecten van homeopathie bij luchtwegklachten, diarree etc.
  - observationele onderzoeken laten zien dat de meeste patiënten significant verbeterden door homeopathie
  - homeopathie bespaart kosten
- Daarmee zien we tendensen, maar mogen we nog geen algemeen geldende uitspraken doen. Meer onderzoek is nodig.

Het is te vroeg om echt definitief te kunnen zeggen dat 'homeopathie bewezen is'.

Want:

- het onderzoek is nog niet altijd van voldoende kwaliteit,
- de onderzoeksgroep is regelmatig te klein om algemene conclusies te trekken
- er zijn nog lacunes in het onderzoek

WAT BETEKENT DIT VOOR U ALS INDIVIDUELE HOMEOPAAT?

Naast uw overtuiging of geloof in homeopathie is er nu ook een begin van een wetenschappelijk fundament. Dat moeten we mijns inziens versterken, voeden met goed gedocumenteerde casuïstiek. Vooral om de homeopathie verder te brengen. We zouden het bestaande onderzoek ook veel beter voor het daglicht moeten brengen. Wat blijft is dat mensen die echt niet overtuigd willen worden moeilijk te overtuigen zijn en blijven. Maar laat dat geen reden zijn om je af te wenden van onderzoek. Het is fascinerend. En volgens Einstein is het niet zo moeilijk: "Wetenschap is niets meer dan een verfijning van het dagelijks denken." •

Frans van Rooijen

¹ Een voorbeeld hiervan is het onderzoek van Shang en Eggers. Zij deden een metaonderzoek en publiceerden niet welk onderzoek ze uitsloten en welk onderzoek ze wel in hun onderzoek opnamen. Jaren later moesten ze dit publiceren en toonde o.a. Lex Rutten aan waar zij de werkelijkheid geweld aan deden.

Wil je meer lezen surf dan naar:

www.dokterrutten.nl,
www.pubmed.com
www.pubmed.nl
www.vhan.nl/informatie-professionals
www.nikim.nl
www.homeoinst.org
www.hominform.soutron.com

Wil je op de hoogte blijven, meld je dan aan bij google alert en je krijgt een mail met ieder nieuw bericht over homeopathie op het web.